

FİKİRLER

On beş günde bir çıkar ilim ve san'at mecmuası

CİLT: 2

1 TEMMUZ 1929

SAYI: 41

Musahabe

Türkiye Yapıcılara Muhtaçtır

Türkiye yapıcılara müh -
taçtır.

Mimar her şeyden evel bir
yapıcıdır. Binalar süs değil
bিরer yapıdır.

Yapılan bina ayak üzerin-
de durmalı, yıkılmamalıdır.
yapılan bina işe de yaramalı
gösterişten ibaret olmamalıdır.
Yapılan bina ucuz da olmalı-
dır, sahibi için yıkım, san'at -
kâr için suişöhret olmamalıdır.

Yapılan bina yalnız ucuz
değil, sağlam ve konforlu da
olmalıdır. binanın bütün bu
şartlarla birlikte güzel olması
da şarttır. Çünkü yalnız cese-

dimizi değil ruhumuzu da
muhafaza edecektir.

Mimarın yetiştirilmesi bü-
tün bu şartları tanıyan mes -
lekdaşların yetiştirilmesi de -
mektir. Bu terbiyenin tehlike-
li tarafı şudur:

Bir kere yokarıda saydı -
ğım ihtiyaçlar yalnız hakikî
hayatta, pratikte vardır. San'-
atkâr eski ve orta zaman ,
hatta Rönesans san'atkârları
gibi hayatla karşı karşıya ça-
lıştığı müddetçe hakikatçı bir
zekâ taşır, ihtiyaçtan, zaruret-
lerden ayrılmak tehlikesi o
kadar yoktur. Fakat iş bir

kere yapıcı ile resim çizicinin
ellerinde parçalandı mı! tehlike
baş gösteriyor. Çizici yapıcıyı
düşünmüyor!..Birinci güzellik
hesabına tehlikeye koşarken
ikinci fayda, ihtiyaç hudutla-
rını aşıyor.

Yapılacak şey mimarı yal-
nız ressam olarak değil, ya -
pıcı olarak ta yetiştirmektir.
Türkiyenin muhataç olduğu
mimarlar hakikat ve zaruretle
göğüs göğüse çarpışacak olan
yapı mütefekkirlerinedir.

İstanbul darülfünunu
müdürrislerinden
İsmail Hakkı

Vasıf Beyin Nutku

— Türk ocağında irat edilmiştir. —

Maarif hayatında yirmi seneden fazla, hizmetleri sebkedem, muallimler şerefine Türk ocağında yapılan merasimde hazır bulunan mep'usumuz ve sabık maarif vekilimiz Vasıf bey efendi, zire derecettiğimiz nutku irat buyurmuşlardır.

Büyük hatibin, dinliyenleri, teshir eden ve çok alkışlanan bu nutku « Kutsi kudret » olarak tavsif ettiği muallim ve muallimlik hakkındaki fikirlerini aksettirmektedir.

İrticalen soylenen ve dinliyenleri çok mütehassis eden bu kıymetli nutku «Fikirler» derectmek fırsatına nail olmakla bahtiyardır.

Pek kıymetli, hocalarım, aziz meslekdaşlarım!

Bu kadar güzidelerden mürekkep bir hey'et huzurunda hazırlanmadan söylemenin müşkülâtını takdir edersiniz. Fakat arkadaşlarımın arzusuna ret cevabı veremedim. Hepimiz derin bir heyecana gark eden bu günde heyecanlarımı ifadeden uzak kalamazdım. Binaenaleyh mesleğimiz bu bayram gününde duygularımı ifade etmek tisterim.

Yirmi ile elli sene kadar muallimlik hayatında hizmet etmek hayatın ve tarihin kaydedeceği şerefli tali yıldızına mazhar olmak demektir.

Milletlerin tarihlerinde, büyük hadiseler, büyük, inkilâplar vardır. Bunların mübdipleri şayanı tepcildir.

İnkilâpları, milletlerin tarihlerinde, daima nadir yetişen, büyükleri yapar; fakat muallimler tamamlar.

Her yerde ve bilhassa memleketimizde bunun manasını daha iyi anlarız.

Memleketin son tarihinde büyük hadiselerin mübdileri

ilk mektep muallimlerinin ellerinde yetişmiştir. İnkilâbı yapanların ekserisi Garptan mezun olmamış, tahsilini vatanın mekteplerinde, vatanın muallimleri elinde yapmıştır.

Bütün muvaffakiyetlerimiz, inkilâplarımız memleketin hocalarından alınan imana medyundur. Büyük işlerden sonra vazifenin bittigini kimse iddia edemez. İnkilâp prensiplerini kalplerimize, ruhlarımıza nakşetmek mecburiyetindeyiz. Milletlerin felâketli günlerinde halkı istenilen yere sevk etmek çok kolaydır, fakat tabii zamanlarda o kadar kolay değildir. Bu, ne parlak nutuklarla ne de heyecanlı sözlerle temin edilemez. Bu ancak, memleketin umumî terbiyesi bu hedeflere tevcih edildiği ve bu iman kalplere yerleştiği zamandır ki tahakkuk etmiş olabilir.

Bunu yapacak, temin edecek olan kuvvet ise muallimlerdir.

Bu kadar yüksek heyecanlar veren inkilâbın Türk milletini yüksek idealimize kavuş-

turduğunu hiç iddia etmem. İyi bilmeli, iyi anlamalı ve hiç unutmamalıyız ki Garp medeniyetin tamamen iktisadî bir mahiyet ifade eden müthiş bir cidalî içindeyiz. Bunda muvaffak olmak için kuvvetli mesaiye ihtiyaç vardır. Yeni nesli Garbın hakikî cihazlarıyla teçhiz etmek zaruretindeyiz.

Yalnız bunu insanlar ve kanunlar yapamaz. Bunu bilgi ve terbiye yapacaktır. Yeni nesli şuurla, azımla, imanla, yetiştirecek, inkilâbın her sahada mev'ut zaferlerini tahakkuk ettirecek yalnız muallimlerdir. Hem bunu büyük bir heyecanla, büyük bir feragatle, ferdî saadetini düşünmeden yapacaklardır. Muallim denilen kutsi kuvvet, yetiştirmekte olduğu nesle iman, fikir ve kuvvet telkin eder.

Onun evsafi mümeyyizesi fazilet ve feragattir. Yetiştirdiği neslin muvaffakiyeti onun muvaffakiyeti, saadeti, onun saadetidir.

Muallimliğin feragat ifade eden bu kutsi mesleğinde, kırk sene hizmet eden bir

Eflâtun ve Eristoya göre : Hayatta Mana

Beşeri gayeyi teşkil eden saadete nail olmanın eski Yunanlılarca nasıl telâkki edildiğini gördük. Bugün yine iki büyük feylesofa göre saadete ulaştıracak yolların neler olduğunu üzerinde duralım.

Bu bapta ilk bir kroki çizen Eflâtun olmuştur. Filhalka milletin böyle bir krokiye ihtiyacı hasıl olmuştu. Çünkü tenevvür devri denilen bir devir başlamış ve eski ahlâk esasları sarsılmıştı. Eflâtunun Grogias ve Republik eserlerinde görüldüğü veçhile sofistlerden meselâ; Callieles ile Flarasymchne iyi ile kötü arasında hakikî bir fark yoktur. Bu bir telâkki mes'elesi'dir. An'ana ve kanunların mücazat esasları, bir takım korku ve butlânlar üzerine istinat eder. Ve yahut idareyi elinde tutanların kudretlerini arttırmak içindir. İnsan, işine gelirse kanunlara itaat eder. Gelmezse itaat etmez. Demeğe başlamışlardı. Böyle bir septik ve Nihilistik felsefe milleti tahribe başlamıştı.

Eflâtun işte bu «yarım tenevvür» felsefesine, hücum ediyordu. Esasen her türlü belâlar yarım münevverlerden geliyordu. Hocası gibi o da medenî ve insanî faziletlerin ancak «İlim» üzerine kurulabileceğini söyledi.

İlimsiz, sağlam bir ahlâk ve fazilel olamaz. Buradaki

ilimden maksat: ferdin hakiki ve şahsî kanaatıdır. Kuru ve kitabî bir ilim değil çünkü hayat üzerine icrayı tesir edecek ilim, ilk şekilde olmalıdır. İkinci şekil ilim kudretsizdir. Görenek, âdet, sulta üzerine istinat eden ahlâk ve faziletlerin gözleri bağlı bir insanın bir yolda yürütmesine benzer. Tesadüfî olarak bazen yol bulabilirse de emin değildir. Beş adım sonra bir çukura düşmesi melhuzdur. İnsanın iradesini iyi ve doğru yapacak ancak ilimdir.

İnsanın kâinattaki mevkiî nedir? İyi ve doğru insan nasıldır?

— İnsan kâinatın bir cüz'ü olmak dolayısıyla o da kâinat gibi bir halitadır. Bir «Alemlî suğra»dır. Bir taraftan allaha ve manevî âleme bağlıdır.

Bir taraftan da madde âlemine... Birincisine akıl vasıtasıyla; ikincisine hayvanî insiyaklar, vasıtasıyla merbuttur. Bu ikisini ahenktar bir surette tutabilen şey «İrade»dir. İnsanın vazifesi, kendi öziyle kâinatı temsil edebilmektir. Kâinat, güzelliği ve intizamı ilenasıl bizi hayrete düşürüyorsa âlemlî suğra olan insan da aklın meydana getirebileceği nizam, güzellik ve ahenk ile bizi cezbedebilmelidir.

Bunun tatbikatını Eflâtun, « Adil insan » mefhumunda izah eyler. Âdil insan: en esaslı olan şu üç fazileti malik olandır:

Hikmet.

Cesaret

Nefsini kontrol edebilmek.

Kendinde bu üç fazilet birleşen insan âdildir.

Hakim insan o dur ki akıl:

1 — Kendi maksat ve meramını tahakkuk ettiriyor.

2 — Hakiki şeniyete vakıf kılabiliyor.

3 — Bütün hayatının esaslı ve muntazam düsturlarla idare ettiriyor.

Cesur insan o dur ki iradesi, yapmak istediği işi başartıyor. Gayri makul hareketler karşısında aklı imdadına yetiştirebilir.

Nefsini kontrol eden insan o durki:

kendinde hayvanî insiyaklar; ef'ulelerini — deruni hayatını teşevvüğe uğratmaksızın — sulh ve sükûnet içeri — sinde yapabilir.

Kendinde bu adalet, hikmet ve nefsinin kontrol hasletleri bulunan insandır ki âdildir. Ve hakiki insan tipidir. Eflâtuna göre iyiliğin ve sadâdetin kıstası bunlardır. Âdil ve mes'ut hükûmet te şöyledir. Hakimane bir yüksek idare hey'eti ile kuvvetli, cessus ve asil bir ordu her türlü hizmetlerini hiç bir

menfaat beklenmeksizin hasbî bir surette hükûmet yapmağa amadedir. Ve mustahsil sınıfta sulh ve sükûnet içinde her günkü işini muntazaman yapmaktadır.

Aristoya göre gayei hayat: insana mahsus olan faaliyeti mümarese ettirmek olmalıdır.

İnsana mahsus faaliyet

şudur. : Akli ile uygun hareketlerde bulunmak.

İnsanın en hakiki meseret duyduğu anı, aklını mümarese ettirdiği anlardır.

İşte eski dünyanın en büyük iki adamına göre hayatın manası ve gayesi...

M. Rahmi

Sevgiliye yakın

« Yoh. Volfang von Goeth » den

Günün ilk ışıkları denizden yükselirken,

Ben seni düşünürüm;

Dağları gece ay bezemeğe gelirken,

Ben seni düşünürüm.

Varsın uzak yol olsun, ben o yolda yürürüm,

Toz ve duman olsa da
Gözlerime dolsa da.

Ben seni hep görürüm, ben seni hep görürüm.

Dalgalar kayalara çarpıp parçalansa da,

Ufuklar nihayetsiz sükûta dayansa da.

Ben seni işitirim,

Bu senin sesin derim.

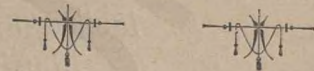
Sen uzakta olsan da bana yine yakınsın,

Varsın güneş, yüzünü göstermekten sakınsın,

Bana bir yıldız yeter,

O sevdiğim kız yeter!

Rifat Nejdî

YENİ MEKTEPLERDE TEDRİS USULLERİ

— 6 —

FİZİK, KİMYA TATBİKATI

Çocuğun şahsi faaliyet ve alakasına müracaat etmek, se niyetin müşahhas hadiselerini müşahedeye sevk ederek terkiplere, umumi fikirlere doğru yürümek tarzında hulâsa ettiğimiz kıymetli tedrisat prensipleriyle bu sahada da karşılaşıyoruz. Şimdi bunları izah edelim:

A) Müşahade ve Tecrübeler

Fizik ve Kimya müşahade ve tecrübe ilimleridir. O halde çocukların hadiselerle başbaşa bırakılması lazımdır. Bu sahada şifahi tedrisat yoktur. Atelye, Laboratuvarlar dışardaki bütün faaliyetlerin, bütün tecrübe ve müşahedelerin merkezidir.

B) Tecrübelerin seyr ve evsafı, muallimin rolü.

Yeni mekteplerde umumi prensip, tecrübelerin mutlaka şahsi bir taharri suretinde tecessülü etmesidir. Filhakika burada her talebe kendi hesabına hadiseleri istintaka, aletleri imale, prensipleri tahkika, ve kanunları ihraca sevk edecek bir (Rehber) ile mücehhezdir. Çocuk daima tecrübe ve keşiflerini tekrarlar. Fikrine, faaliyetine müracaat ederek kendi emeği ile işinin içinden çıktığını anlar. Şahsi mesaisi içinde iş mümaresesi kadar, yaratıcılık kabiliyeti de uyanır.

Burada muallimin vazifesi talebesi namına düşünürmek değil, belki ona rehberlik et-

mek tecrübelerin seyrine nazaret eylemektir. Ameliyatı yalnız muallimler tarafından yapılan bir tedrisata (Tecrübi) denemez. Yeni mekteplerde talebe işiderek, yapıldığını görerek değil, belki bizzat düşünerek, tecrübesini yaparak malûmat alır.

Şimdi bir tecrübenin takip edeceği seyri görelim:

Her talebe yapılacak ameliyatın bütün tafsilatını gösteren bir (Rehber) i hamildir. Burada bir seri sütunların başında talebenin ancak tecrübeden sonra doldurabileceği malûmat istenmiştir.

1 . Yapılacak tecrübenin mevzuu.

2 . Alınacak tedbirler, melhuz tehlikeler.

3 . Lüzumlu aletler.

4 . Tecrübenin takip edeceği seyri tasvir, müşahedeler, mülâhazalar.

5 . Neticeler.

6 . Kullanılan aletlerin resimleri.

7 . Ameli tatbikat.

8 . Aynı prensibi tahkik edecek başka tecrübe ve aletlerin icadı. (Bu faaliyet çocuklarda ilmi usul zihniyetinin inkişafı noktai nazarından son derece kıymetli neticeler verir.)

Nehayet, bir çok şahsi müşahade ve tecrübelerin muhassalası olan neticeler muallimin mütemmim izahatı ile muntazam bir (İlmi kül) halinde birbirine raptedilir.

Ferdi tecrübelerden başka müşterek tecrübeler de vardır.

Müşterek neticeler vücuda getirmek maksadile talebenin şahsi cehtlerini birleştirmek lazımdır. Şu kadarki müşterek mesaide ameliyatın devamı müddetince her talebenin münakaşalara iştirak etmesi ve (İş bölümü) prensibine göre bir faaliyet deruhde etmesi lazımdır.

Aşağıda yeni mekteplerin talebe mecmuasından çıkarılan iki parça sınıfın müşterek mesaisini ne suretle icra ettiğine dair bir fikir verecektir. Bu misaller aynı zamanda talebenin şahsi mesaisi üzerine müesses yeni mektep tedrisatının karakterini de gösterebilecek mahiyettedir.

Fukolt Tecrübesi

Bir kaç gün hazırlıkların ikmâlê çalıştıktan sonra bu tecrübeyi bir sabah (Modelaj) salonumuzda yaptık. Evvelâ çimentodan bir metro kutrunda küçük şivli bir daire vücud getirdik. Bunun üstünde hareket edecek ağır sıkletli bir rakkas bize kareket müstevsinin istikametini gösterecekti. Tavanda eskiden lamba asılmağa mahsus alçılı bir tahta vardı. Bu tahtanın ortasına bir delik deldik, buraya ortasından ikiye bölünmüş tahta bir tapa geçirdik. Ağır yuvarlak rakkası buraya astık. Rakkas yuvarlağı mektebin demirhanesinde kurşundan yapılmıştı. Yuvarlağın bir tarafında ipe bağlanmak üzere çengel, diğer tarafında sivri bir uç vardı.

Bu uç zemin üstünde raks müstevisinin istikametini işaret edecekti. Rakkas yuvarlağının ağırlığı 1 kilo 300 Gram idi. Rakkasın bağlandığı noktadan yuvarlağın merkezine kadar uzunluğu 5 metro 825 idi.

Bir sabah talebenin, müallimlerimizin huzurunda iki metro uzaktaki duvarda bir çiviye raksa amâde bir halde asılan kurşun topun ipini yak-tık. Rakkasımız ileri geri uzun hareketlerle yapmağa başladı.

Bu tecrübe ile çok meraklı bir neticeye vasil olduk: «Arzımızın daima döndüğünü san-ki gözlerimizle görmüş olduk.»

Mektepte telsiz telgraf istasyonu tesisi

Dersimizin Elektrik bahis-leri kısmında bu tesisatı mü-nakaşa etmiştik. Paskalya bay-ramından avdeti müteakip aleti sipariş ettik. Bu gelinceye ka-dar uzun boylu meş'eleyi tet-kik ettik.

Şimdi bir telsiz telgraf ahi-zesini hülâsaten tarif etmek isterim:

Bu alet bir (Musila-Trans-mettur) den gelen mevceleri alacak bir anten ile müceh-hezdir. Bu mevceler teller ile bir (tesiri zati-self induction) bo-binine sevk olunur. Bobin üs-tünde işidilmesi istenen musile postası mevcelerinin mesafe ve uzunluklarına göre halâzon-ları hamil bir ayar vardır. Buradan mevceler (Galen) kristalinden bir detektöre sevk olunur. Arza ginden diğer bir tel tesiri tadil eder.

Alet geldiği vakit mektebin neresine kurulması lâzım ge-leceği münakaşa edildi. Ço-cuklardan bir kısmı bahçemiz-

deki kavakların anten direği olarak istimalini teklif ettiler. Bir kısmı da direklerin demir-den yapılarak duvar üstüne çimentolanması ve mektebin çatısı üstüne alınması fikrinde bulundular. Nehayet yoncalar-

Eren

Bir dergâha gönül verdim
Bahçesinden çiçek derdim
Çok çalıştım sırra erdim
Güneş doğdu gönlümde hey!

Alnımdaki güneş gibi
Bu güneşe bir eş gibi
İçim yandı ateş gibi
Güneş doğdu gönlümde hey!

Sular gibi aka geldi
Ateş gibi yaka geldi
Bir dost gibi çıka geldi
Güneş doğdu gönlümde hey!

Deniz gibi coşa coşa
Rüzgâr gibi koşa koşa
Mor dağları aş aşı
Güneş doğdu gönlümde hey!

Güneş değil ateş doğdu
Ateş değil güneş doğdu
«Eral» sana bir eş doğdu
Güneş doğdu gönlümd hey!

İzmir 1929

Eral

la dolu bir sahayı beğendik. 12 Metro uzunluğunda çam potrellerden biri Fizik lâboratuvarının duvarı karşısına, diğeri bir köylü evinin çatısı-na dikildi.

Fakat evin sahibi müşkü-lât çıkardığından bu potreli başka tarafa nakletmek lâzım geldi. Bunu da yerden 25 metro irtifada ziraat arazimizin diğer tarafına diktik. Yol ü-zerinden geçen anten tellerimiz için hükümetten resmen mezu-niyet aldık.

Bunu müteakip antenlerin bağlanması işle meşgu olduk. Demirhânedede iki demir bilezik işledik. Bunları büyük çekiç-lerle potrellere raptettik. Fizik lâberotuvarı cihetindeki potrele vaz edilen bir makara vasıtası ile anten inüp çıkabiliyordu.

Antenimiz birer metro u-zunluğunda katranlı çamlarla birbirlerinden uzak tutulan fosforlu uç Bronz telden mü-rekkepti.

Bir tel 45 metro olduğuna göre anten tellerinin uzunluğu (135) metro idi. Bu tesisat Fransız, Alman, İngiliz... is-tasyonlarının neşriyatını alma-ğa kabiliyetli idi.

Antenlerin nehayetleri üç Parafınlı ip ile tecrit edilmiş ve bir çok (Mücerrit-Isolateur) lere raptedilmişti. Üç tel tek-rar birbirine bir metro uzun-luğunda bir çam ile bağlan-dıktan sonra buraya alete mü-ntehi tecrit edilmiş büyük kab-loya giden (Y) şeklinde iki kondöktör lehimlenmişti.

Alet Fizik salonunda ma-rangozhanemizde imâl ettiğimiz bir konsol üzerindedir. Bunun yanında gelen telgrafları kayda mahsus yine bizim eserimiz olan bir yazıhane vardır.

Burada kullandığımız lehimler alelade kurşundan yapılmıştı. Bize daha iyi netice veren bir usul gösterildiğinden tatilden evvel bütün lehim yrlerini de-

ğıştireceğiz.

Köndüite giden tel tecrit edilmişti, bu tarz furtuna za-manlarında tehlike ihdas ede-bileceğinden bunu da hususi bir kablo ile tebdil ettik.

Bütün bu tesisata çok za-man ayırmak lâzım geldi. Bir çok öğle ve akşamlarımız bu-rada geçti. Her işi bitirdiğimiz zaman büyük bir sevinç içinde idik.

İlk defa (Eiffel) kulesinin ... krr... krr lerini işittik. Biz-den (250) kilometre uzakta, odası içinde uzun kısa fasılalarla Manivelâsına dokunan bir a-damı saniyenin binde biri zarfında kulaklarımızla işit-mek... bu ne harikul'ade bir şeydi!..

Şimdi busahada bizi alâkadar edecek bütün yeni keşfiyat ve tadilatı kendisinden öğrenebi-leceğimiz bir telsiz telgraf mecmuasına abone olmağa karar verdik.

C) Serbest ameli mesai.

Talebnin sınıf haricinde alâkadar olduğu fizik, kimya meş'elelerini hususi surette tetkik edebilecek serbest me-sai saatları vardır.

D) Malzemenin serbest is-timali.

Sınıfta, serbest mesaide şahsi tecrübeler lâboratuvar ve atölyelerdeki ecza ve alâ-tın serbestce istimalini icabe-der. Talebe, dikkatını, sabrını terbiye eden bu aletleri kul-lanırken yalnız onlardan isti-fade etmekle iktifa etmez, her türlü arızalardan esbabı mu-hafazasını da deruhde eder.

Gelecek makalelerde Fizik Kimya derslerinin Elişlerine nasıl raptedileceğinden, ve bu dersler için yapılan seyahat-lardan bahsedeceğiz.

Ahmet Hikmet

Ah o göz ışıkları!

Zehirli dehlizlerde, zifiri dehlizlerde,
Kan kusan ejderlerin kaynaştıkları yerde,
Cinlerle şeytanların oynastıkları yerde,
Kanatlandı Periler karanlık gölgelerde.
Azrail bir köşede kıvranırken yasından;
Bir rüzgâr, iki ışık titredi arkasından;
Rüzgâr hasta bir vücut, gözler ölgün bir ışıktı;
Gönüllerde uçuşan Periler karşı çıktı.
Can veren mum gibiydi... Ah o göz ışıkları!
Ölümü sürükledi saatin tık tıkları..
Ölgün gözlerden hayat matemini dinledi,
Bir Orgun hüznü gibi dehlizlerde inledi;
Bir kaç hummalı nefes, ay, güneş, dalga, deniz;
Ne kadar esrarengiz! ne kadar esrarengiz!
Ölgün ışıklar söndü, ölgün ışıklar söndü
Hıçkırıklar boşandı, Ezrail geri döndü
Ölgün ışıklar gibi sönen iki gönüldü;
Zifiri dehlizlere iki gönül gömüldü
Ağlayarak Melekler hazin hazin öleni
Alevle yıkadılar, alev oldu kefeni

M. Nuri

Kalbim

Boynumda demir zencir elimde toprak bir tas
Daracık dehlizlerde dolaştı bir kaç papas
Şeytan görünmeden gölge yüzü bir peri
Topladı arta kalan ilâhî nağmeleri
Bir cenaze örtüsü kapattı dört bir yanı
Aartık anılmay oldu Mesihin adı sanı
Simsiyah camlarında perdeler baygın yattı
İsa ile Meryemi tavandan yere attı
Çıtırdıyan camlarda paslı gece gerindi
Sütunlar baş eğdiler... heykeller yere indi.
Boğucu nefeslerle söndürüp fenerleri
Zebaniler koştu bir ileri bir geri
Bir ölüm matemiyile yükselip perde perde
Kimsesizlik ahları inledi kubbelerde..
Dikkat edin kesildi rahiplerin nefesi
Karanlık tavanldrda çınlıyor âyin sesi
Boynumda demir zencir elinde toprak bir tas
Daracık dehlizlerde dolaştı bir kaç papas
Şeytâna görünmeden gölge yüzü bir peri
Topladı arta kalan ilâhî nağmeleri

29 - 5 - 920

H. Semî

Fuat Beyin Nutku

—İlk tedarisat müfettişleri kongrası münasebetiyle—

Eminlik muntakası dahilindeki umum ilk tedarisat müfettişlerinin iştirakiyle, muallimler birliğinde açılan kongrada maarif emini Fuat beyefendi zire dercedeceğimiz nutku irat etmiştir.

Nutuk bugünkü müfettiş ile bu günkü teftişin mahiyetini, ve bu günkü müfettişin, mektep, muhit ve muallim karşısındaki vaziyet ve vazifesini çok sarıh, çok acık, çok veciz bir surette ifade etmektedir.

Bu vazih görüş ve anlayışla açılan müfettişler kongrasının gelecek ders seneleri için daha büyük bir değişiklik ve yenilik husule getirmesini temenni ederiz.

Arkadaşlar!,
Ellerinizdeki ruznameler bu günkü toplanmanın maksadı hakkında size bir fikir vermiştir. Yalnız ben bu teşebbüsü almamızın saikleri hakkında bir kaç söz söylemek isterim.

Hepiniz biliyorsunuz ki bu günkü müfettiş yalnız, az çok bitaraflıkla kusurlar gören, bunları tespit eden yalnız ceza istiyen bir münakkit değildir. Bu günkü müfettiş ismi ve hatırası korku ile, nefretle yad edilen itimatsızlıkla tekrar edilen sevimsiz bir adam vaziyetinden kurtulmuştur.

Müfettiş; her şeyden evvel muallimi ikaz eden, irşat ve nihayet tenvir eden bir meslek-tir. Muallimin lâkaydisini, ve kasta makrun olmıyan kusurlarını daima hüsnü niyetle gören ve tashihe çalışan bir mürşit vaziyetindedir. Bugünkü teftişi ise başka bir manada anlıyoruz:

Teftiş; mektebin maddî, manevî hayatına iştirak etmek, muallimle çalışmak muallime rehberlik etmek, onu yetiştirmektedir.

Temenni ediyoruz ki: bir müfettiş yalnız mektebin dar çerçevesi dahilinde kalmasın. Muhitinden taşarak muallimin hususi hayatına kadar nüfuz etsin; felâketler karşısında muallime itimatlı bir istinat-gâh olsun. Çok bahtiyarım ki: kendileriyle beraber çalışmak şerfine mazhar olduğum müfettişler bu vasıfları kavramışlardır. Yalnız bir noktaya dikkatli celbetmek istiyorum. Bütün çalışma aşkınıza, meslekî kudretinize rağmen mevcut bir noksanlık vardır ki usul ihtilâfı, usul noksanlığıdır.

Biliyorsunuz ki en güzel fikirler, kabiliyeti tatbikiyesi en çok olan prensipler bile programsızlıkla, metotsuzlukla beklenen neticeleri vermedikten başka, hatta tamamen ayrı bir netice vermeğe mahkûmdurlar. Bunun içindir ki teftiş sahasında sahit olunan muvaffakiyetler başka oluyor. Usulleri muayyen olan, umumî olan terbiye umdelerine mesailer az çok uygun olan arkadaşların muvaffakiyetleri gözle görülecek kadar fazla o-

luyor. Buna mukabil indi hükümler veren 'mütaleaya ve her kesçe kabul olunan bugünkü hedeflere muvafık olmıyan muhakemelere, şahsî düşüncelere istinat eden teftişlerde fena neticeler veriyor.

İşte arkadaşlar:

Bunun için düşündük ki müfettişlerimiz takip edilmesi lâzım gelen ve bu günkü hedeflere müteveccih olan en güzel yolu düşünenler, münakaşa etsinler ve bulsunlar. Çocuklara yaptırmak istediğimiz müşahedeyi kendilerini alâkadar eden sahada kendileri yap-sınlar. Ölçüyle tespit, hareket ve mesai hatlarını birleştirsınler bu günkü ictima bu fikrin mahsulüdür. Bu toplanmanın daha umumî faidesi vardır ki o da pek az devam etmekle beraber bu ictimalar arasında sıkı bir temas ve devamlı bir fikri tesanüdü temin edecektir. Bu suretle çalışmanızla elde edilecek neticeler daha feyizli olacaktır. Size bu mesainizde muvaffakiyetler temenni ederim.

Yeni Mekteplerde Muallim Nasıl Yetiştirilir?

Muharriri: Kolombiya darülfünunu müderrislerinden Dr. BONSER

Tercüme eden: AYDIN CAN

Yeni mekteplerde iyi iş görecektir muallimlerin ne suretle yetiştirilme lâzım geldiğini yeni terbiyenin gayelerinden ve telâkkilelerinden istihraç edebiliriz. Yeni terbiye prensiplerinin (1) üzerinde o kadar ısrar ettiği hedefler göz önüne getirilince eski mektepler için yetiştirilecek muallimlerin terbiyesiyle yeni mektepler için yetiştirilecek olanların terbiyesi arasındaki tezat sarıh bir surette tebarüz eder. Çocukları evelce hazırlanmış kalıplara sokmak zihniyeti yerine yeni terbiye (tabii bir surette inkişaf için huriyet temin edilecektir) prensibini vazetmiştir. Bu ise muallim yeni ictimai hayatın hedefleri ve usulleri ile birlikte çocuktaki inkişafın mahiyeti hakkında da anlayışlı yetiştirilecektir, manasını tazammun eder. (Tabii bir bir surette inkişaf etmek) demek ictimai muhitin mefkûreleri ve kazandığı neticeler tarafından yol gösterilmeyecek, teşvik gör-meyecek, yardım edilmeyecek demek değildir. Bu demektir ki; fert yaratıcı kabiliyetini başarmak kudretini, cemiyete intibak vasfını, ictimai mefkûrelere karşı hassasiyeti inkişaf ettirerek yetiştirecektir.

(1) Yeni terbiye prensipleri mecmuamızın 38 inci nüshasında neşredilmiştir. Her safhasında görüleceği veçhile 30-40 sahife tutacak olan bu makale o Prensipilere istinat ettiği için yeni terbiye prensiplerinin hatırdan tutulması faydalı olur.

Kendine bir istikamet vermek-te ehliyet sahibi olacaktır. cemiyetin tecrübelerine istinat etmek suretiyle hayatın faaliyetlerine karışacak, onlardan zevkiyap olacaktır. Verdikleri bir dersi, bir mevzuu çocukların yalnız zihnen öğretecek muallimler yetiştirmek çocukların tabii bir surette inkişaf etmeleri için pek kifayetsiz bir yoldur.

Malûmatlarının vus'atından ve derinliğinden maada muallimler çocukların nasıl inkişaf ettiklerini ve bu inkişafın yükselmesine nasıl yardım edebileceklerini bilmelidirler.

Tabii inkişaf kendilerini bedenî, fikrî ve teheyvüci faaliyetlerle ifade eden (interest-alâka) ların sevkıyla meydana gelir. Bu alâkalar ya tabii ve ya ictimai muhitin tenbihiyle tav'î bir aksülâmel (rasponse) olarak uyanır, yahut muallim in vücuda getirdiği faaliyetlere iştirak etmek suretiyle u-yandırılır. Yeni terbiyenin (Alâka her işin başı olacaktır) diyen ikinci prensibi mualliyâşlarına göre çocuklarda tabii olarak beliren alâkalar (interest) ve bu alâkaları çocuğun inkişafına yardımcı faaliyetlerin saiki olarak kullan-dırılacak usuller hakkında malûmat sahibi olarak yetiştirilmesini amirdir.

Terbiyenin bu suretle şahs ile muhit arasında müteakıl ibr amel ve aksülâmel netice-

sinde bir şahsî-ictimai (Personal - social) inkişaf olarak telâkki edilmesi bizi zarurî bir surette (Muallim bir amir değil bir rehber olacaktır.) fikrine isal eder. Bunun da yeni terbiyenin üçüncü prensibi olarak görüyoruz. Muallimin böyle bir rehber olabilmesi için onun yalnız ders vermek, çocukları derse kaldırmak; imtihan etmekten çok daha geniş bir teknikle mücehhez olarak yetiştirilmesi lâzımdır.

Çocukların tabii bir surette inkişafına rehberlik edebilmek için muallimin selim bir inkişafı terakki ettirecek bütün faaliyetlerde çocuklara yardım edebilecek bir vaziyette yetiştirilmiş olması iktiza eder. Verilen bir dersin hafıza ile; hatta misallerle; hatta tecrübelerle ve diğer vesaitle öğrenilmesi hiç bir zaman bütün şahsiyetin kudretini artıran gayeli cehitlerle malûmatın, tekniğin yaşanarak, kullanılarak öğrenilmesi bir tutulmalıdır. Muallimi hassa, muhayyile, yapıcılık, muhakeme, hüküm kabiliyetlerini istilzam eden faaliyetlerde rehberlik edebilecek bir teknikle mücehhez kılarak yetiştirmek bu gün umumiyetle bilinmiyen bir şeydir. Yeni yetişecek muallime bu tekniğin öğretilmesi ve bu tekniğin muvaffakiyetle tatbik olunması için birbirleriyle münasebattar bir surette

çocuğun hattı hareket (beha-
havior) ve cemiyetin tecrübeleri
hakkında malûmat verilme-
si yeni terbiyenin gayelerine
vasıl olması yolunda en büyük
ihtiyaçlardandır.

Yeni terbiyenin (talebenin
nasıl inkişaf ettiği hakkında
ilmi tetkikat yapılacaktır.)
diyen dördüncü prensibi evel-
ki prensiplerin tatbik etmek
için lâzım gelen malûmatın
temini hususunda mantıkî bir
zarurettir. Hiç bir zaman iki
çocuk tamamiyle birbirine ben-
zemediğinden muallimin önün-
de daima her çocuğun kendi
kabiliyetleri, kendi istidatları
dahilinde mükemmel bir suret-
te yetişmesi için her biriyle
avır ayrı meşgul olmak mes'e-
lesi mevcuttur. Müşabehetle-
rine nazaran çocuklar ne ka-
dar dikkatle tasnif edilirlerse
edilsinler hiç bir zaman tabi-
at bize tamamiyle mütecanis
bir zümre vermiyor. Vaatler
içinde çocuğun temin edip en
iyi neticeyi almak için ferdi
farklar daima göz önünde bu-
lundurularak hareket etmek
iktiza eder. Binaenaleyh çocu-
ğun ilmi mütalealara istinat
ederek tetkik edilmesi mualli-
min en esaslı vazifelerinden
biridir. Şimdi sıhhat hakkın-
da bildiklerimiz, sağlam be-
denle sağlam dimağın inkişafı
arasındaki sıkı münasebet göz
önüne getirilince yeni terbiyenin
beşinci prensibi önümüzde be-
dihî bir ihtiyaç şeklinde teba-
rüz eder. Çocuğun bedenî in-
kişafı üzerinde müessir olan
amillere verilen ehemmiyet
artırılacaktır. Yeni mektepler-
de muallime çocuğun tabii,
sihhi bir surette inkişafında
daha ağır mes'uliyetler tah-

mil edildiği için muallimin
bedenî sıhhat şartlarını ve hal-
lerini bilerek yetişmesi, çocu-
ğun bedenî tekâmülünde ve
buna müteallik olan cihetler-
de rehberlik edebilecek bir se-
viyeye yükselmesi büsbütün
ehemmiyet kesbeder.

Yeni terbiyenin altıncı
prensibi şu suretle formüle
edilebilir:

(Çocuk hayatın ihtiyaçla-
rına cevap vermek için mek-
tople aile arasında teşriki me-
sai olacaktır.) Bu iştirak mes'e-
lesinde mektebe düşen vazife-
nin yapılabilmesi için mualli-
min bunu iyice anlıyarak
yetiştirilmiş olması lâzımdır.
Çocuğun öndeki mazarını, çoc-
uk üzerinde ailenin yapmış
olduğu tesiri iyice öğrenebil-
mek, bu malûmattan istifade
yolunu kestirmek ve ailenin
teşriki mesaisini temin etmek
oldukça güç mes'elelerdir. Mu-
allim yetiştiren müesseselerde
bu mes'elelerin halliyle oğraş-
mak ve tatbikatına geçmek
muallimin ehliyetini elle tu-
tular bir derecede artıracaktır.

Yeni terbiyenin yedi pren-
sibinin sonuncusu iddia eder ki
(Yeni mektep terbiye hareket-
lerinde birer rehber rolü oy-
nıyacaktır.)

Mektep bu işi göre bilmek
için muallimler yeni islâhat
ve tavsiyelerine karşı hassas
bir surette yetiştirilmelidir,
vaktî fikirleri tecrübe ede-
bilecek, yeni terbiyenin mana-
sını, prensiplerini ve usulleri-
ni diğer muallimlere, analara,
babalara ve efkârı umumiyeye
lâyikiyle takdim edebilecek bir
terbiye almış olmalıdırlar.

—Bitmedi—

Jean-François Millet

—Geçen nüshadan mahabıt—

Zaten son düşünceye te-
meyyülleri de «hep an'anevî
çiftçilik hayatının san'atta ma-
nası ve kudsiyetini ifade etmek-
ti.» Bununla beraber Mile
bu noktada mutaassıp ve mu-
hafazakâr kalmadı. Bilâkis
çiftçiliğin her sahasında bü-
yük rüyasını sırasıyla tecrübe
etti.

Hasattan sonra «Demet
bağlayıcı, Ağaç aşılayıcı, yer
elması eken bağda istirahat,
yeni doğan kuzu» gibi eser-
leri kemali samimiyetle çiftçi
hayatını cesur simalarını va-
tan ocağının kıymetli kadın-
larını model itti haz ederek bu
temiz çiftçi ailesinin kutsiye-
tini temin etti.

Daha sonra «Başak top-
layıcılar, çamaşırcı kadınlar,
yayıkçılar, tavuk ve ördekle-
rine yem veren çiftçiler» dir.

O resimler arasında şef-
kat v hümmet hislerini ifade
eden başka tablolar da yaptı.
«Yem, çorba, valde ihtiyatı,
yatan çocuk hasta, çocuk, ilk
adım, örgü dersi» gibi ga-
yet sade ve munis heyecanlar
veren şah eserler de yarat-
mıştır. Bunları her zaman bu
gün de büyük bir haz ve zev-
kle seyredebiliriz. Bunlar ara-
sında bilhassa: «Tarlada a-
şk, iplik eğiren, başak topla-
yıcılar, gurutta küçük çoban
ve sürüsü» namındaki bu
eserlerinden de anlaşılır ki
modern san'atta mevzu ve
düşünüş ve tarzı telâkki nok-
tai nazarında Mile harikulâ-

de rol ve nofuzu hâkim ol-
muştur.

Flandıra ve Holandalılar
epi zamandanberi vustai ma-
nzaralar ve köylü tipleri re-
smederlerdi.

Fakat bunlardan hiç biri-
si toprakla insana bu kadar
nufuz ederek dindarane bir
hissi tevazu ve şerefi eserle-
rinde ifade edememişlerdi. Mi-
lenin bu nufuz idraki pek
samimi ve derin idi. Çünkü
henüz hiç bir kimse bu ada-
mı bir san'atkâr gibi mevzu-
larının yüksek muvaffakiyet-
lerini anlayamıyordu.

Onun nazarında bir çiftçi
melânkolik büyük oyuncular-
dan, hatta ressamlardan daha
yakındı. Çünkü o çiftçi haya-
tını bizzat yaşamış işlemiş ve
düşünmüş, ıstırap çekmiş ve
sevmişti. İşte «Tabir caiz ise»
Bu «Mistizim naturalist» 19
inci asır san'atının nihayeti-
ne doğru icrayı tesir etmiş
ti.

Heyhat bu muazzam ese-
rlerinin ruhu, o kadar hafif
o kadar ciddi ve tabiatın fev-
kinde gıpta edilecek kudretli
bir adı atılmışken seyredenle-
rin gözleri bir şey görmiyor
ve kalpleri hissedemiyordu.

«Proletariya» nun birin-
ci itiraz hareketi «1848» de
Halkçılığın eesirini takip etti.
Bu ahval Milenin aradığını
teyit etmişti.

Mevzulariyete içtimai ve si-
yasi tezahürata anarşist ve
sosyalist imanına sülûk ede-
ceğini allah bilir. Heyhat bu
meçhul şah eserler etrafında
ne sefil ve iğrenç itirazlar ve
hücumlar tahaddüs etti. «T.
Gotye» o kadar açık, o ka-
dar mânevver ve samimi ol-

masına rağmen o bile Mileyi
anlayamadı. Hatta «Sen vi-
ktor» bile onu pek aç bir
halde «Kazık herif» diye
zemmetti, ve Mileyi «Ahmak-
lıkla müftehir» ve onun için
«San'atın hududu model ay-
nen ve kaba bir şekilde lak-
lit etmekten ibarettir..... Re-
simlerinde iştirak etmemiş ni-
spetsiz tipler gözükür. Hatta
Darülacezenin bir musibeti di-
ye tavsif ederdi.

Eserlerinin bu tarza tefsiri
şüphesiz Mileye taallûku
yoktu. Fakat her günkü yiye-
ceği ekmeğini kazanmak için
didinirken anlaşılacak te-
vil olunmak gibi namussiken
haller ona pek tesir ediyordu.
Ancak «Teodorosu» gibi
Sadık eyi ve yardımcı bir
dosta malik oldu. Roso Mile-
nin tarzında ve aynı hünerde
furçasını kullanmak suretiyle
onun seyrini takdis ederdi.
Bazan kendisini hissetirme-
den güya bir amerikan ama-
toru nâmına Milenin bir kaç
eserini satın almakla yardı-
ma çalışırdı. Bununla bera-
ber Mile daima parasızdı. Ha-
tta pek samimi ve mahrem
arkadaşlarına bir kaç de-
sen ve tablolarını satılması
için acıklı bir halde muhabe-
re ederdi. Hükümet halkın fe-
na zevklerine rağmen Milenin
fevkalâde maharet ve mezi-
yetini takdir ederek bir kaç
sipariş verdi.

Ah maalesef pek geç an-
lamıştır. Bu fırsatta ancak
«Küçük çoban» eserini yap-
tı; bu eser «Lüaer» müzesine
nakledilmişken bilâhare mü-
teselsilen bir çok ellere geçti.
Nihayet «Şuşart»ta kaldı.

Elyevm Şuşartın koleksiyonun-
da mevcuttur.

Mitenin Bütün hayatı u-
zun elem ve ıstıabat içinde
geçmiştir. Heyhat nihayet
bu elim sefalet içinde kıvrı-
nırken «Kruşi»deki ailesinin
evinde satmağa mecbur oldu.

O zaman kendi evine bir
yabancı gibi hayret ve me-
lankolik bir perestişle derin
derin baktı.... Ertesi günde
yarı vefakârı olan «Roso»
sının vefatı da inzımam etti.
Artık elem ve ıstıabat yekû-
nu son dereceyi bulmuş, kal-
bini ve bütün maneviyetini
parçalamıştır. «Şerborğ» a
avdet etti. Oradan harbin
gürültülerinden içlinap ederek
1871 teğrinisanisinde «Barbi-
run» a yorgun ve bitap bir
halde geldi. Orada hemen bir
kaç sipariş zuhur etti. Ne
yazık ki pek geç gelmişti.
Zira Milenin günden güne
kuvveti tükenmişti. Bununla
beraber o başlamış olduğu ve
istikbale emanet ettiği ve
«Topragın sesi» tesmiye etti-
ği mukaddes işi ilk defa ola-
rak işittirdiğinden mes'uttu.
O fezanın derinliği ve hare-
kette bulunan mevcudiyetlerin
büyüklüğünü hiç bir cesaret-
sizlik hareketi göstermiyerek
aynı büyük şuurla istiğrak-
tan hali kalmıyordu.

Çünkü (evvelâ kendisini
anlamadan başka bir şeyin
anı aşılamıyacağını söylerdi.)
Bunun için eserini hayat ve
milli ruhun samimi renkleriyle
boyamak sırrını biliyordu.
Aynı zamanda büyük anne-
sine gönderdiği bu kıymetli
sözü de hiç unutmuyor ve her
zaman tekrar ediyordu.

(Ebediyet için resim ya-
pacağım.) M. Turgut

Sakarya günlerinden:

Bir don Bir gömlek

Her ev orduya ; [bir don , bir gömlek, bir çarık verecektir.
Baş Kumandan
M. Kemal

«Dere köy» çam ormanlarının eteğinde beş on evden ibaret yeşil ve sıhhatli bir köşedir. Sanki mevsimi yalnız bahar ile kıştan ibaret olan bir muhit..

Cephede sızmadan iyice bitap kalan vücudum için ailem, bana burasını intihap etmişti. Yalnız berrak ve soğuk sularının lezzeti beni iyileştirmeğe kâfiydi. Ancak şehirden tam iki günlük ve çok arızalı bir mesfe ile ayrılan köy ; adeta bütün dünyadan ayrı bir varlık yaşıyordu. Ordudan ayrıldığım sıralarda mütemadi «Kinin» le oğulduyan kulaklarım; Yunan taarruzunun başladığı haberlerini de işitmişti.

Köye geldikten sonra başka seyyarelerde yaşıyormuşum gibi , her şeyden ve bilhassa bu haberlerden mahrum kaldım. İyi fena bir akıbeti öğrenememek azabının; mutasavver bir felâketin ve receği azaptan aşağı kalmadığına o uzun günlerde inandım.

Ezgin vücudum muhitin serin ve taze havasından kuvvet alırken ruhum da bütün asabımı yıprandıran bir kuraklık başladı. Bazen en acı ihtimallerin zehirlediği mariz hassasiyetimin öyle şedid nöbetleri oluyordu ki bu şirin mahbesden hayatım bahasına kaçmak , memleket ufuklarında başladığını sezdiğim muazzam haileye doğru sürüklenmek istiyordum.

Uzak nahiye merkezinden gelen jandarma ; köyde bir hareket uyandırdı. Yatağımın kenarına kadar yetişen haberler ancak şu kısa cümlelerden ibaretti :

—Mustafa Kemal Paşa başkumandan olmuş, her evden bir don, bir gömlek, bir çarık istiyormuş..

Köyde her kese yardım etmekle geçinen komşumuz Fadime kadında hayatta yalnız bir ev sahibidir. Kocasını Yemende; biricik oğlunu Balkanda kaybetmiş olduğu halde bir kapısı ve tek pencere ile bir bacası olan yıkık kulübesi ona bir ev sahibinin her mükellefiyetini yükletmeğe kâfidir . O bütün felâketleri ne kadar sabırlı bir azapla karşılamış ise bu mükellefiyetleri de sakin bir vekarle tek başına kabul eder .

O gün öğle sonu eşığının önünde bulunan Fadime kadının; komşusuna biraz yüksek sesle söylediği şu sözleri, başımı yastığımdan ayırmadığım halde , kolaylıkla işide bildim:

— Yedek bir çarık her zaman bulundururum , yama için ayırdığım kaput bezinden de bir don çıkar . Yeni gömlek nereden bulayım . Bu oraklarda iki gömlek yapına bildim ve geydim. Birisi yamasızdır,şunu yıkayıp versem, ayıp olurmu?

Komşusu onu bu endişeden kurtarmak istedi . Fakat bu saygılı kadının ruhu bir türlü müsterih olamıyordu. Halâ :

— Saklı bir parça sabunum var . Onunla bem beyaz yaparım , diye söyleniyordu . Derin bir teheyyütle dinliyordum. Başka sözlerle saptılar , konuştular, fakat Fadime kadını; onu daima bırakmayan endişeye uyararak:

— Ayol , ben oğlumu da bir gece içinde hazırlayıp askere uğurlarken sırtımdaki

yamalı gömleği geydirttim.

Jandarma ile köyün ihtiyarının sesleri; Fadime kadının kapısı önünde bulunduklarını tahmin ettiriyordu . Mecalsizliğim beni bu köhne, harap evin önünde geçen şeyleri görmekten mahrum bırakıyordise de her şeyi işidebiliyordum.

— Fadime kadın ! .. en son sen kaldın!..

— Buyurun ağalar Her şeyim hazır !

— Fadime kadın ! Sizin köyden bir gömlek fazlamız var , sen bir çarıkla bir don ver!

Hazin bir sükût başladı.

Heyecanımdan titriyordum. Yine Fadime kadının vakur sesi :

— Hayır ağalar! O fazla gömlek :milletin, devletindir. Fadimenin fıkralığına bakmayın,elden eksik iş yapmaz . Yıkılmış gömlek verse bile yep yenidir.

Ortaya bir paketin atıldığı işidildi.

Bu cevap Akşam karanlığının hüznü arasında ruhumda geniş ve nurlu ufuklar açtı . Saf köylü kadın ; maneviyetimde günlerdenberi devam eden buhranı bu kahramanca hareketle dorukmuştu .

Ufkun kızılıkları arasında Fedime kadın ırkından bir ordunun bütün savletiyle düşmanına saldırdığını ve onu kanları içinde boğduğunu ilâhi bir kudret bana adeta gösteriyor gibiydi. Bu müsterih akşamının,filhakika Türkün Sakaryadaki ilk zafer akşamına musadif olduğunu öğrendiğim zamanki hayretim halâ zindedir .

Kemal Turan

EFEZÜS HARABELERİ

(Efes) harabelerini ziyaret etmeği öteden beri arzu ederdim. Eyi bir tesadüf bu arzum yerine getirdi. Seyahatımdan aldığım intibaları bu sütunlarda yazmağı faydalı gördüm . Yazılarımin tarihe ve arkeolojiye ait olan kısımlarının çoğunu bu hususta geniş malûmat ve ihatası bulunan asarı atika müfettişi umumisi Aziz B.f. vermek lütfünde bulundular.

23 Nisan sabahı Erkek Muallim Mektebi talebesinden ibaret 60 kişilik bir kafiye ile yola çıkmış bulunuyoruz . «Alsancak» istasyonunda tirene binerken eski bir medeniyet merkezini ziyaret edeceğimiz için hepimiz memnunuz. Senelerden beri bu uğurda yorucu mesaide bulunan Aziz beyde yanımızda bulunduğu için de seviniyoruz .

«Efezûs-Ayasloğ» harabeleri İzmir-Eğirdir hattı üzerindeki Selçuk, yeni ismi(Akıncılar) nahyesinin üç kilometre garbindadır. Ak deniz, harabelerin yedi kilometre şarkında bulunmaktadır.

İstasyondan çıkar çıkmaz ilkin «Paktiyos» dağlarından bugün şatoların bulunduğu yere su isale eden otuz yedi gözden ibaret kemerli su yolları göze çarpmaktadır. Kuşadasına giden şosa üzerinde yüzlerce kız erkek mektep talebesi var. Harap Selçuk binaları önünden geçerken içimizde maziye seyretmekten duğan bir ürperme, bir hayret

duygusu var.

Yunan, Roma, Bizans,Selçuk medeniyetlerine şahit olmuş bu harabelerde ve bu yollarda kim bilir kaç asrın tarihi ve menakıpleri yaşıyor?

Şosa üzerinde iki kilometro yürüdükten sonra ana yoldan asıl harabeye giden dar bir şosaya sapmışlık . Biraz yürüdükten sonra muazzam bir hamam binasına tesadüf ettik. Bu bina Pinayir dağının şimal eteklerindeki sathı mailler üzerine kurulmuş ve bir çok kemerler üzerine oturtulmuştur. Bu hamam«Antinyos, piyos» hamamları diye meşhurdur .

Efezûs şehri vaktiyle yüz altmış bin kişilik, tiyatrolariyle mabet, kütüpane , sitatyom ve muntazam yollarıyla meşhur bir medeniyet merkeziydi . Burada acaip sep'ai alemden meşhur «Diyana mabedi vardı . Şehir kadim İyoniyannın idare merkezi idi.M.«Bouillet» ye nazaran şehri ilkin Karya-lılar tesis etmiştir.

Eefzûs;evvelâ deniz kenarına yakın tesis edilmiştir . (Kayester- küçük menderes) in getirdiği teressübatla milâdın ikinci asrında şehrin limanı dalmuş, o vakıttan beri sahili denize doğru yedi , sekiz kilometro sürmüştür.[1] İskenderi kebirin meşhur cenerâllerinden « Lizimahos » Efezûsün nüfusunu teksir et-

(1) Küçük menderes alandıra yaylasının garp eteklerinden çıkar, Kuşadasının şimalinde denize dokülür.

miş memleketi imar eylemiştir .

Putperest Efes hristiyanlığın zuhuruna kadar mühim bir medeniyet merkezi idi . Tarihten evelki devirlerde inşa edilen ve şöreti bütün dünyaca tanılan Efes şehri kayosterin meydana getirdiği bataklıklar , zelzelenin ve hristiyanlığın tahribatı yüzünden milâdın üçüncü asrında kimsesiz ve metruk kaldı ve sonra asırlarca bu muhteşem şehrin taşları başka yerlerin inarı için söküldü . Yıkılıp harabeye döndü...

On dokuzuncu asırdan itibaren Efezûs avrupalılar bilhassa İngilizler tarafından tetkik edilmeğe başlandı. 1862de Edvard Falkner, 1877de Vood tarafından ziyaret edildi. Bu iki zat Diyana mabediyle Efes harabelerine dair kıymetli iki kitap yazmışlardır .

Medeniyet âlemini alâkadar edecek hafriyat bilhassa 1927 senesi eylülünde yapılmıştır . Avusturyalı Dr. Kayl ile Aziz bey tarafından idare edilen bu hafriyat 9500 metro saha kaplayan «Prelo-riyorm» yani hükümet konağı yadedilen cesim bina harabeleri üzerinde cereyan etmiştir. Tekrar ilk yerimiz olan hamama dönelim :

Bu hamam binası vaktiyle bir gümrük binası veya İmparator sarayı zannediliyordu . Halbuki bu muhteşem hamam iki kısımdan ibarettir . Biri

sırf hamam, diğeri de(Jimnaz) yani bedeni harekâtın yapıldığı yerlerdir. Binanın şimal cephesinde milâdın ikinci asrını ortalarında yaşayan imparator (Antinyonyos) namına izafetle yapılmış büyük bir salon görülmektedir. İmprator salonunun sol tarafındaki kapıdan içeri girilince zemini mozayık döşemeli jimnaza varılmaktadır. Bunun bitişindeki diğeri bir salondan geçildikten sonra (Epdariyon) denilen soyunma salonuna geçiliyor. Burada duvarların kenarlarında tülânî 50 santimetro yüksekliğinde oturma yerleri gördük. Hamamın en şayanı hayret yeri külhan kısmıdır. Sıcak havalarla ısıtılan hamam bize eski insanların sıhhat ve zevklerine verdikleri kıymeti çok iyi gösteriyordu. Helâlar ayrıca tetkike değer. Hayalen Yunan ve Romalıların o çıplak hamam âlemlerini, o bin bir sefahata yuva olan bu baştan başa musna ve harap hamamın mazisini düşünmüyorum.

Önümde harabeyi gezmeğe gelen yüzlerce insan var. Uzak yerlerden tetkik maksadıyla gelmiş gezen ecnebler, kadınlar, papaslar nazarı dikkatli celbediyor. Aziz bey sınıfında ders veren bir muallim gibi yüksek bir noktadan zaırlara izâhat veriyor. Harabe bekçileri her kese kolaylık gösteriyor. Cumhuriyet idaresinin medeniyete, san'ato verdiği kıymet vazihen görülmüyordu. Dikenli yollardan İmprator Neron zamanında yapılan sıtadyuma, koşu yerine gelmiştik. 220 metro tülünde ve 30 metro genişliğindeki bu

sahada vaktiyle seyircilerin oturmalarına mahsus(Gradenler) kâmilten söklümüştür.Stadyomun bütün mimari eserleri (Selçuk)ta bu gün görülmekte olan şatonun inşası için kullanılmıştır.

Hiristiyanlık putperest medeniyetini tahrip etmeği daima kendisine bir program olarak kabul etmiştir. Yalvaçtaki kadim «Antiyohiya pısidya» harabelerini gezerken aynı hiristiyan tahrip zihniyetini orada da görmüştük.

Stadyumdan ayrılırken sağ tarafımızda büyük bir bina enkazına tesadüf etmiştik. Bu binanın nemaksatla yapıldığını henüz hafriyat yapılmadığı için bilemiyoruz. Mermer döşeli bir caddeden beş yüz metro ilerdeki tiyatroya giderken halkın zevklerine olan düşkünlüğü vazihen görülmüyordu. O yollar ki binlerce insanın saadat ve ıstıraplarını görmüş, taşımıştı. Bu yol şehrin şimal kapısından başlayarak Pnayır dağı eteklerinden (Manyezi dömiyandır) kapısına kadar devam ederdi.

Burada tiyatroya doğru gitmeğe başlamıştık. Tiyatro Efzusun en güzel ve muhteşem binalarından biridir. (Lizimahus) tarafından halkın daha toplu bulunması maksadıyla yapılan bu bina badehmalat üçüncü asra kadar bir çok ilâvelerle genişlemişti. Meşhur Arkaoloğlardan Mister (Vood) ve Avusturyalı Bendof tarafından topraklar altından meydana çıkarılan bu tiyatro binası otuz iki bin kişi istiafına elverişli olacak derecede yapılmıştır. Bina doğrudan doğruya (Panayır)

dağının böğrüne oyulmak suretiyle vücuda getirilmiştir. O devirlerde oyunlar öğleden evel verildiğinden seyircilerin güneşten müteessir olmaları için tiyatronun yüzü garba müteveccih olarak yapılmıştır. Tiyatronun bu gün bir çok mimari kıymetleri mahv olmakla beraber sahnedeki söylenen ufak bir sadanın aynı kuvvetle yukarıya kadar aksetmesi nazarı dikkaticebetmektedir.

Yunanı kadim halkının tiyatroya büyük bir iptilası vardı. İlk komedi sonra Tıracedenin vatani olan tiyatrolar milâdın ilk iki asrında kanlı vakalara sahne olmuştu. Zavalı hiristiyanlara İmprator Tirayan kanunu üzerine bilhassa bu havalide mezalim yapıyordu.

Kaht, gıla, sari hastalıklar ve zelzeleler olduğu zaman ehali bunu Hiristiyanlardan biliyorlar, o zaman hiristiyanları tiyatrolarlarda vahşi hayvan pençelerin attırıyorlardı. Kim bilir bu tiyatro binası o zamanlar binlerce ağızdan çıkan «Hiristiyanlar arslan ağzına!» sesleri ne kadar çınlatmıştı.

Tiyatronun önünden amuden denize doğru giden ve beş altı metro arzında mermer döşeli büyük bir cadde göze çarpmaktadır. Hafriyat esnasında bulunan bir yazılı taş vasıtasıyla bu caddeye (Arkadyana) caddesi namı verildiği anlaşılmıştır. Yolun bir tarafı (Agora) denilen pazar yerinin arka duvarını teşkil etmektedir. Duvarın niha yet bulduğu yerde hafif inişli

Yağmur Duası

—Yurdumun Çiftçilerine—

Toprakla yorgun, argın,
İşlemedi sabanlar,
Davalar küsgün, dargın,
Garipsedi çobanlar.

Boğazlarda şehkalar,
Geçti de dakıkalar
Durgunluk sökülmedi,
Bir damla dökülmedi

✱

✱

Çıktı bahtsız çiftçiler,
Bir yağmur duasına,
Dediler: Belki çiler,
Göz yaşı pahasına.

Sonu felâket oldu,
Yüzler, sarardı soldu.
Gine geri döndüler,
Parlıyorken söndüler.

✱

✱

Musallâya vardılar,
Diy çöküp yalvardılar:
Allahım,biraz yağmur,
Tokraklar tutsun çamur!

Bense, şu göz yaşımı
İsteseler verirpim,
Bu duaya başımı
Eğdim de erirdim,

✱

✱

Ufkun sinsi bağrıdan
Bir gürültü başladı,
Sanki köyün kırından
Onu şeytan taşıladı.

Neden Tanrı duymadı,
Buna neçin uymadı?
Fakat, hayır, doğrusu,
Köy toprağı korusu,

✱

✱

Dinleyüp gürültüyü,
Ağlaştılar, dediler:
Şimdi kırklar, yediler,
Kaldırırlar örtüyü..

Su için cetvel ister
Nehirlerden yol ister.
Dimağ ister, el ister,
Çalışacak kol ister

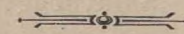
Ümitler iş bitirmez,
Dua yağmur getirmez..

İzmir

Orban Rahmi

—Sonu var—

Hikmet Turhan

Halkbilgisi Derneği İSTANBUL MERKEZİ

MASALLAR NASIL TOLANIR?

I

1 — Masallar ağızdan nasıl çıkarsa , yani söyleyenin tek kelimesi bile değiştirilmeden ve masalda geçen hususî tabirler ile masalcının lehçesi ve şive hususiyeti muhafaza olunarak yazılır.

2 — Masalda geçen hususî ve mahallî türküler , maniler atasözleri oldukları gibi bırakılır .

Net :

§ Masallarda geçen hususî tabir ve kelimelerin anlaşılması için manalarının izahı lâzımdır . Fakat bu işi masal yazılıp bittikten sonra yapmalı ve masal anlatanın sözünü kesmemelidir .

§ Masalarda geçen oyunlar varsa (Çocuk, kadın ve erkek oyunları) onların da tarifini yapmalıdır .

§ Masallarda geçen türküler, musiki ile alâkadar iseniz siz, değilseniz bir tanıdığınız tarafından notaya alına bilir. Fakat bu kayıt mecburî değildir .

II

3 — Masalların yazıldığı tarih tesbit olunacaktır .

4 — Masal söyleyenin ismi, aile ismi, yaşı , evli olup olmadığı, çocuğu bulunup bulunmadığı, mensup olduğu şehir veya kasaba , oturduğu mahalle veya köy ile ırkî mahiyeti, işi , zengin veya fakir olduğu, yazı ve türkçeden başka bir dil bilip bilmediği kayde-

dilecektir.

5 — Masal söyleyenin söylediği masalları kimden öğrendiği de yazılacaktır .

6 — Masal anlatan kim senin , bazen anlattığı masal hakkında veya daha umumî şekilde bazı fikirler söylendiği de olur. Onların dahi tesbiti lâzımdır .

Not:

§ Bulunduğunuz mahalde masal söylemekteki meharetiyle tanınmış olanlar varsa bunların da kısa bir tercümei hallerile beraber adresleri ve mümkün ise fotoğrafları gönderilmelidir. Fotoğraf gönderilmesi mecburî değildir.

III

7 — Balkan harbi harbi umumî , istiklâl muharebesi ve diğer bütün harpler hakkında anlatılan hikâye, menkabe, efsanelerin diğer masallardan ayrılması için üzerlerine anlatanın ağzından) hangi harbe ait olduğu işaret edilerek tesbit edilecek ve o suretle yollanacaktır.

8 — Eşkiyalık, avcılık ve av hayvanlarıyla ehlî ve yabânî diğer hayvanlar hakkında ki bütün hikâye ve maceraların da toplanması lâzımdır.

IV

9 — Bulunduğunuz yerlerde (masal, mesel, hikâye, kısas fıkra, nakil, menkabe. destan) kelimelerinden hangisi ve ne hususta kllanıldığı ve bunlardan başka kullanılan kelimeler varsa onlar da dikkatle tesbit ve aralarındaki farklar izak olunacaktır.

V

10 — Toplanan masallar gönderilirken kâğıdın yalnız bir tarafına ve mürekkeple

yazılacaktır. İsmi haslarla ta-laffuzunda hususiyet olan kelimelerin azamî bir dikkat ve itina ile yazılması lâzımdır.

11 — Masallar toplandıkça ismini , hüviyetini , daimî ve açık adresini ve sıra numarasını mutevi olduğu halde hemen « İstanbul - Beyazıt : Halkbilgisi derneği merkezi » adresine bir zarf içinde gönderilecektir.

UNUTMAYINIZ:

1 — Masal söyleyenin sözü asla kesilmemeli, hatta «yavaş söyle» gibi bir tenbih bile yapılmamalıdır .

2 — Bazen aynı masalların müteaddit kimseler tarafından bir takım farklarla anlatıldığı vakidir . Onların da ihmâl olunmaması lâzımdır .

3 — Size «Şu masalı söyleyeyim, yoksa bunu işittiniz mi?» suahle karşılıyorsanız , asla, « Bunu işittim veya biliyorum» ve dinledikten sonra «Bunun aslı başka, ben bunun aslını başka türlü işittim» gibi sözler söylememelidir.

4 — Orada, burada, bilhasa köylüler ve halk arasında «Masalları topluyorum » gibi bir söz söylememelidir. Nihayet bir masal meraklısı olmak ve masalları çok sevmekten ileri gitmemelidir.

5 — Halktan temas ettiğiniz kim olursa olsun size terettüp eden vazife olmadan fikir ve kanaatlerini tashih edeceğim diye tenkit ederek izzet nefsinin incitmeyiniz. Buna mukabil onun size soracağı şeylere anlayacağı şekilde düzgün cevaplar veriniz .

Mes'ul müdür ve İmtiyaz sahibi:

Ahmet Hikmet